

İLK TÜRK DEVLETLERİNDEKİ SOSYAL YAPI

- İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET SONRASI İLK TÜRK DEVLETLERİNDEKİ SOSYAL VE EKONOMİK YAPI HAKKINDA BİLGİ VE FIKIR SAHİBİ OLMAK
- ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
- EDEBİYAT FAKÜLTESİ PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ 1. SINIF
- FATİH AKSEKİ

TEZİN KONUSU VE AMACI

Türklerin tarih sahnesinde ortaya çıkışlarını
zaman içinde gelişen ve oturan sosyal
yapılarını Türk toplulukları arasındaki farkları
aile ve devlet yapılarını incelemek

TÜRKLERİN İLK ORTAYA ÇIKIŞI

- Türk toplumlarını teşkil eden “Amerind - Beyaz Irk” melezi Ön Türk’ler, tarih sahnesine iki koldan (Aral Gölü ve Tanrı Dağları) çıkmış, bu iki kol 4.000 Yıl önce ÖTÜKEN’de birleşerek yeni bir toplum oluşturmuştu. M.ö. 2.000 li yıllarda ortaya çıkan bu toplum artık Kendisine “Türk” demeye başlamıştır.
- Türkler'in siyasi bir topluluk olarak ilk tarih sahnesine çıkmalarının Hun (Hiung-nular veya Şiongnular) hükümdarlığı ile olduğuna dair iddialar vardır. Başlangıcı hususunda tartışmalar olsa da Türklerin tarihi, dünya tarihinin önemli bir parçasıdır. Avrasya ve Kuzey Afrika'da ortaya çıkan her halkın tarihi uzaktan veya yakından Türklerin hareketlerinden etkilenmiştir. Türkler doğu kültürlerini batıya ve batı kültürlerini doğuya taşımakla da önemli bir rol oynamışlardır. Kendi dinleri Tengricilikten sonra benimsedikleri yabancı dinlerin çok kez öncüsü ve savunucusu olmuş ve yayılmalarını ve gelişmelerini sağlamışlardır
- Türk milletinin doğuşu da diğer kadim devletler gibi bir amaç uğruna toplanmış insanlarca gerçekleşmiştir

TÜRK KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ

- Durmuş'a (2018) göre Türk adı ilk kez Gök Türk dönemine ait yazılı belgelerde ortaya çıkmaktadır. Bu döneme ait belgelerde Türk adına hem tek heceli hem de iki heceli Türuk şeklinde rastlanılmaktadır. Bu ad sonra tek heceli hale dönüşerek, Türk halini almıştır. Çin kaynaklarında geçen Tu-kue adı Türk adı karşılığında kullanılmıştır. Türk adının Grek kaynaklarında geçen Thrak, Targita, Tyrkae, Hint kaynaklarında geçen Turukha, Turuşka, Ön Asya'da çivi yazılı metinlerdeki ülke adı Turki kelimesi ile Asurca çivi yazılı belgelerde geçen Turukku ve hatta Tevrat'taki Togharma ile bağı kurulmaya çalışılmıştır. Türk adının Türkçede "türemek" fiilinden çıktığı, "türe", "töre" kelimesiyle bağlantılı olduğu ve "yaratılmış", "yaratık" anlamında kullanıldığı ortaya konulmuş durumdadır.
- **Türk** adının bilim çevrelerince kabul edilen ilk kullanımı 1. yüzyılda Pomponius Mela ve Plinius adlı Romalı tarihçilerce kaydedilmiştir. Azak'ın doğusunda yaşayan insanlar Turcae/Tyrcae adı ile kayda geçmiştir.

TÜRK ADININ İLK ORTAYA ÇIKIŞI

- Türk adına ilk kez Orkun abidelerinde “Türk” ve “Türük” şeklinde rastlamaktayız. Bu yazıtlardan M.S. 720 yılında büyük vezir Bilge Tonyukuk için dikilmiş olan anıtın batı yüzünde bu sözcük “Türk” biçiminde yazılmış olmasına rağmen, diğer yüzlerinde ve Kültigin (732) ve Bilge Kağan (735) anıtlarında “Türük” veya “Türk” biçiminde yazılmıştır
- Bugün ilim dünyasında özellikle, Türk adının M.S. 6. yüzyıl ortasında Göktürkler tarafından kurulmuş olan devlet (552-744) ile ortaya çıktığı kabul olunmaktadır. Buna göre, Türk adı ilk olarak Çin yıllığı Çou-şu’da, Göktürk birliğini göstermek üzere 542 yılında ve Batı Wei İmparatoru T’ai-tsu tarafından Göktürk şefi Bumın’a elçi gönderilmesi münasebetiyle de 545 yılında görünmektedir

TÜRKLERDE ATIN ÖNEMİ

- Atın ehlileştirilmesi konusunda farklı görüşler ileri sürülmekle beraber kültür tarihçileri, atı ilk ehlileştirenin Türkler olduğu noktasında birleşmektedirler. Gerçekten de Türkler, Merkezî Asya'nın otlak yönünden zengin geniş ovalarında, önceleri yabani olarak yaşamakta olan atları terbiye etmeyi ve çeşitli renkte cins atlar yetiştirmeyi başarmışlardır. Daha sonra Orta Asya'dan Batıya göç ederken geleneklerini de birlikte taşıyan Türkler, özellikle Anadolu'da, Türkistan neslinden olan atları damızlık olarak kullanmak suretiyle daha şöhretli atlar elde etmişlerdir. At, daha çok savaş aracı olarak görülmüş ve eski Türk ordularının temel gücünü oluşturmuştur. Ekonomik bir varlık olarak da etinden ve sütünden yararlanılmış ayrıca Türk nüfuzunun hakim olduğu alanlarda yetiştirilen değerli atlar ya özel olarak kurulan at pazarlarında satılarak ya da Çin ve Hindistan gibi ülkelere ihraç edilerek ticari kazanç sağlanmıştır. Devrin sürat unsuru kabul edilen at, binicisine yüksek hareket ve manevra üstünlüğü sağlamış, atlarla geniş sahalara açılmak suretiyle birçok kavim üzerinde üstünlük kurulmuştur. Eski Türk inancına göre olağanüstü koşullarda türediğine inanılan ve kendisine kutsal gözüyle bakılan atlara büyük değer verilmiştir. Hem yoldaş hem de kardeştan daha yakın kabul edilen atla binicisi arasında manevi bir bağ oluşmuştur. Hatta sahibi öldüğünde atıyla birlikte gömülmüştür. Bu ve buna benzer eski inanç ve gelenekler İslami devirde de devam ettirilmiştir. Bu makalede, Türklerin siyasi, sosyal ve kültürel hayatlarında atın taşıdığı önemi belirtme amaçlanmıştır

ALASIĞIN

- Türklerin ilk evcilleştirdiği hayvan olan geyikler kurtlardan sonra gelen en büyük kutsal figürdür. Geyik insanların hayatını öyle değiştirir ki artık düzenli olarak besin sağlayabilecekleri sürüler sayesinde açlıktan ölme oranları azalmıştır. Kutsal geyik figürü binlerce yıl sonra saka soylularının kurganlarında ortaya çıkarken Türklere Ergenekon'a girişte, Hunlara Batı'ya göçlerinde dişi bir geyik yol gösterecektir. Binlerce yıl boyunca kuzey ormanlarında avcılık ve çobanlık yaparak yaşayan bu insanların bir kısmı av hayvanlarının peşinden giderek yeni bir kıtaya ayak basacak ve unutulacaklardır.

BOZKURT

- Yol gösterici, kutlu kurt, tüm Türk ve Moğol boylarının ortak ongundur. Bazı Türk ve Moğol boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar. Çoğu zaman soyun bir kolu Gökkurt'tan, diğer kolu ise Gökgeyik'den gelmektedir.^[1] Kurt sürülerinin başında bulunup idare eden kurlara da Gökkurt denilir. Kaskır ve Börü kelimeleri de değişik lehçe ve şivelerde kurt demektir. Bozkurt gökyüzünü temsil eder. Alageyik ise yeryüzünün simgesidir. Göktürklerin gök (mavi) bayraklarında kurtbaşı resmi vardır. Savaşçılığı ve savaş ruhunu, özgürlüğü, hızı, doğayı temsil eder. Türk ulusunun başına bir iş geldiğinde, bir tehdit belirdiğinde ortaya çıkar ve yol gösterir. Çadırların önüne tepesinde altından kurtbaşı bulunan direkler dikilir. Savaş Ruhu (Tanrısı) kurt görünümüne bürünür. Altıncı yüzyıla ait bir taş anıta kurttan süt emen bir çocuk betimlenmektedir. Erenler, evliyalar zaman zaman kurt kılığına girerler. Bozkurda "Gök Oğlu" da denir. Halk kültüründe Bozkurt dişinin cepte taşınmasının nazardan koruyacağına inanılır.

BOZKIR KÜLTÜRÜ

- Batı Dillerinde bozkır kültürüne Step Kültürü -Steppe Culture veya Civilisation des Steppes- denilmektedir. Step aslında Rusçadır. Biz bunun Türkçe karşılığı olan bozkırı kullanıyoruz. Rusçadaki “Степная культура”, step kültürü ama biz buna bozkır kültürü diyoruz. 24 En geniş kapsamıyla Orta Avrupa’dan Güney Rusya ve kuzey Sibiry ormanına kadar uzatılabilecek bir bölgeyi içine alan Türklerin hareket sahası güneyde Hayber Geçidi’nin yol verdiği Hindikuş Dağları ve doğuda İran platosu ve hatta Anadolu yaylasına kadar uzatılabilir (Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi 2018, 5 (18), ss.512-532 Şahin) Türk bozkır kültürünün geliştirildiği bölge yani Andronova kültürü sahası (AltaySayan Dağları güney batısı) bol otlakları ile besiciliğe çok elverişli hatta kuru ziraata imkân verecek ölçüde rutubetli bir yayla durumundadır

BOZKIR KÜLTÜRÜ

- Bozkır kültüründe at ve demir iki temel unsurdur. Bozkır kültürü kendine has bir hukuk anlayışına sahiptir. Başlı başına bir kültür tipi olduğu için din, düşünce ve ahlâk yönlerinden de tamamlanarak bir manevi değerler birliği meydana getirmiştir. Bu vesileyle Bozkır kültürüne yalnız ekonomik açıdan bakılması yanlıştır. Türk kültürünün bir bozkır kültürü olduğunu söyleyebiliriz.
- Her topluluk gibi bozkırlarda yaşamış çeşitli kavimlerinde ekonomik özellik, yanında ayrı ayrı sosyal, dini, idari ve siyasi cepheleri bulunacağı hesaba katılmadıkça mesela Türk'ü Moğol'dan ve bazı Hind Avrupalı kültürleri ayırmadıkça onların bozkırlı, göçebe, köylü yaşayışının tayin ve izahında kesin ve doğru bir sonuca varmak hemen hemen imkânsızdır.

TÜRKLERİN ANA YURDU

- Türklerin ataları olması kuvvetle muhtemel bulunan beyaz ve brekisefal ırk, Altay-Sayan , Tanrı dağları ve biraz da Kazakistan'a yayılmıştı. M.Ö. 1700 tarihlerinde göçebe ve muharip bir kavmin kültür, sanat ve ırkî hakimiyetini Hun hatta Göktürk çağına kadar devam ettirdiğini biliyoruz. Bu sahada yaşayan kavimlerin sanat yönünden kendilerine mahsus bir sanat üslûbu oluşturmaları ve bu üslûbu muhafaza etmeleri, ancak siyasî birliklerini kurmuş olmalarıyla açıklanabilir. Son zamanlarda yapılan etimolojik araştırmalar da bu tezi kuvvetlendirmektedir. Zira M.Ö. ikinci bin ortalarına ait bazı dil yadigarlarının ortaya koyduğu gerçek, Türklerin o tarihlerde hem kuzey batıdaki eski Ural'lı kavimler hem de güney batıdaki Hind Avrupa dillerini konuşan Ari kavimlerle etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Söz konusu sahalarda birtakım Türkçe deyimlerin kullanılıyor olması, bu sahanın Türklerin yaşadığı coğrafya olması ihtimalini güçlendiriyor.

ZİYA GÖKALP

Türk Töresi

billur

TÜRKLERDE TÖRE

- Gökalp'e göre genel olarak güçlü kuvvetli anlamlarına gelen Türk kelimesiyle, güç ve kuvvetin dolaylı da olsa kaynağı olan töre kelimesi arasında anlam yönünden bir ilişki kurmak pekala mümkün olabilir. Anlam yönüyle ortaya atılan bu iddiayı doğru olarak kabul edersek, Türk'ün genel karakterinin töreli, yani görgülü ve nizamdan yana olduğu ileri sürülebilir. Zaten bir çok kez yurdunu, devletini ve istiklalini kaybeden, bu arada uçsuz bucaksız bozkırlarda günler hatta aylarca yolculuk yapan bir milletin bunca olumsuz şartlara rağmen hayatiyetini sürdürebilmesi ancak böylesi kuvvetli prensiplerle mümkün olabilir. Netice olarak töre kavramı Türk milletinin bir bütün halinde bütün millî seciyelerini içeren yazılı olmayan kurallar bütünü şeklinde tanımlayabiliriz.

İLK TÜRK TOPLULUKLARI VE DEVLETLERİ

Asya	Avrupa	Asya ve Avrupa
Hunlar	Hunlar	İskitler (Topluluk)
Avarlar	Avarlar	Hunlar
Göktürkler	Bulgarlar	(Devlet kurdular)
Uygurlar	Macarlar	Avarlar
Kırğızlar	Uzlar	(Devlet kurdular)
Türgişler	Peçenekler(topluluk)	
Sibirler	Kıpçaklar(topluluk)	
Hazarlar		
Eftalitler (Akhunlar)		

KUT İNANCI

- İnaniş'a göre yiğitler ve önemli liderler bu tanrısal güç sayesinde ölümden kurtulur ve hayata dönerler. Aynı zamanda onlara savaşları kazandırıp kaybettiren de yine kuttur. Bu güç Tanrı'nın onlara verdiği bir nimet gibi görülür. Bundan hareketle savaş kazanan kahraman veya kağanların kuta sahip olduğu, tahttan inen ve yenilenlerin ise kut bahşedilmemiş olduğu düşünülmektedir. Büyük Kağanların ve onların soylarının kanları kutlu sayıldığından, aileden birinin idamı sırasında boynu kılıçla kesilmek yerine kişi yay kirişiyle boğulur. Bunun nedeni kan akmasını önlemektir. Çünkü kutlu kişinin kanı kutsaldır ve akmamalıdır. Boyların başında bulunan kağan ve kağanların ailesine bahşedilir. Yani kut anlayışına göre hükümdarlık, yalnızca hükümdara ve onun oğullarına aittir. Onlara bahşedilmiştir.

KURULTAY

- Kurultay, Türkçe “kurul” ile Moğolca “tay” ekinin birleşmesinden oluşmuş bir kavram olup danışma meclisinin adıdır. Kurultay üyelerine “toygun” denirdi. Devlet meclisi olan Büyük Kurultay’a kağan başkanlık yapardı. Kağanın olmadığı zamanlarda meclis “aygucı ” veya “öge (vezir)” başkanlığında toplanırdı. Kurultayda siyasi, askerî, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki konular görüşölüp karara bağlanırdı. Kurultay; savaş, barış, göç, isyan gibi olağanüstü durumlarda da toplanırdı. Bu toplantılar belli bir disiplin içinde yapılırdı. Kurultay üyeleri orun ve ülüş töresine göre yerlerini alırlardı.

DEVLETİ OLUŞTURAN UNSURLAR

- **Bağımsızlık(Oksızlık):** İstiklalden mahrum bir toğluluğu ölmüş olarak kabul eden ilk Türklerde bağımsızlığa oksızlık denilmiştir. Hiçbir kavme boyun eğmemek Türklerde millî bir karaktere dönüşmüştür.
- **Ülke:** Bağımsız bir devletin hak ve yetilerini sınırlamalara maruz kalmadan kullanabileceğı coğrafi bir alandır. İlk Türk devletlerinde yurt sözcüğü daha çok vatan için kullanılmış, o dönemde de ülke sınırlarına daha çok yaka denilmiştir
- **Halk(Kün):**“İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” sözünde dile getirilen halk, devleti yaşatan ve kağanı başarılı kılan en önemli unsurdur. İlk Türklerde ferdin adaletle yönetilmesi ve ekonomik olarak rahat bir yaşantıya sahip olması esastır.
- **Teşkilat:**Türkler, tarih boyunca çok iyi işleyen idari ve askerî teşkilatlar kurmuş ve bu sayede günümüze kadar varlıklarını devam ettirmiştir. Konargöçer hayat, Türklerin disiplinli ve teşkilatlı bir şekilde yaşamasını sağlamıştır.

TOPLUM YAPISI

1. OĞUŞ(AİLE)

- Eski Türk toplumlarında aile, kan akrabalığı esasına dayanır. Aile yapılarının "*geniş aile*" olarak ifade edilmesinden çok, "*küçük aile*" şeklinde kurulmuş olması dikkat çekicidir (Kafesoğlu, 1984; 216)
- *Türklerdeki hâkim aile ana ailesi değil baba ailesidir. Gelenekte gelin koca ve kayınbaba evine gelir.*(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).
- *Ailede iş bölümü cinsiyet ve yaşa göre şekillenir. Oğlun yetiştirilmesinden baba, kızın yetiştirilmesinden ise anne sorumludur.*(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).
- *Eski Türklerde anneye "ög", annesi ölmüş çocuğa da aynı kökten gelen "öksüz" denmektedir.*(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).
- *Kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapılmaz, "oğul" evlât anlamında kullanılır. Kızlar evlendiklerinde aile bağı kopar, eşin ailesinin mensubu olunur. Miras da çeyiz olarak götürülür.*(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).
- *Çok eşlilik yaygın olmakla birlikte bilinen ve görünen bir şeydir.*(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).

TOPLUM YAPISI

1. OĞUŞ(AİLE)

- *Evliliğin sembolü evdir. Evlenmek ise yeni ev kurmak anlamına gelir. Evlilik yani karı-kova bağı kadın için anne-baba bağından önce gelir.(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).*
- *Evlilik süreci “söz kesme” ya da “beşik kertme” âdetiyle başlar, “nişan” ve “nikâh” törenleriyle tamamlanır.(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).*
- *Evlilik, boşanma ve kız kaçırma gibi durumlar bir takım maddî karşılıklarla kültürel geleneklerde yerini almıştır. “Kalın” veya “başlık” kız ailesine evlilik için verilen para veya maldır. Bu uygulama kaçırma olayında “diyet” olarak adlandırılır(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102).*
- *Evlilik eşler arasında değil aileler arasında, mutlaka bir “aracı” vasıtasıyla ve tanıkların şahitliğinde kurulur.(Canatan & Yıldırım, 2016: 101-102)*

TOPLUMSAL YAPI

2. URUG(AİLELER BİRLİĞİ-SÜLALE)

- Türk toplumunda ailenin birleşmesinden Urug (Sülale) meydana gelirdi. Aileler birliği anlamına gelen urug, genellikle birbirine yakın akrabalık bağlarıyla bağlı olan ailelerden oluşurdu. Sosyal ve ekonomik yönden birbirine destek olan aileler birleşerek bir araya gelir, urug ile ilgili kararlar, aile reisleri tarafından alınır ve uygulanırdı. Uruglar, bağımsız bir yapı olmayıp, siyasi yönden bir boyun parçasıydılar.
- Başta Orhun Abideleri olmak üzere Divan-ü Lûgat-it-Türk, Kutadgu Bilig ve ilk destanlarda geçen ve araştırmacılarca “soy, cins, nesil, tohum, kuşak, akraba” mânâlarına gelen Urug tabirinin sosyal yapıda neyi ifade ettiği tam olarak açıklık kazanmamakla birlikte, “aileler birliği” anlamında alınması icap eder.(https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/gokturkler/13/index.html)

TOPLUMSAL YAPI

3. BOY(URUGLAR BİRLİĞİ)

- Urugların birleşmesi ile boy meydana geliyordu. Boy, siyasi bir nitelik taşır ve başında bey bulunurdu. Boy beyleri, başında bulunduğu topluluğu, töreye göre idare ederdi. Boy beylerinin görevi boyun çıkarlarını korumak, adalet ve dayanışmayı sağlamaktı. Boy beyi cesareti, ekonomik gücü ve doğruluğu ile tanınmış kimseler arasından seçilirdi. Boy beyini, boyu meydana getiren aile temsilcilerinden oluşan bir kurul seçerdi. Her boyun belli toprağı ve askeri gücü bulunurdu. Boylar genellikle soy ve dil birliğine sahiptiler. Ayrıca her boyun özel bir damgası bulunurdu.
- Aileler veya soyların bir araya gelmesiyle oluşuyorlardı. Başında, boydaki iç dayanışmayı sağlayacak ve gerektiğinde silahla boyun menfaatlerini koruyacak bir "bey" bulunurdu. Belirli bir arazisi ve savaş gücü vardı. Bir siyasî birliğe dâhil olmuş boya "ok" deniliyordu.

TOPLUMSAL YAPI

3. BOY(URUGLAR BİRLİĞİ)

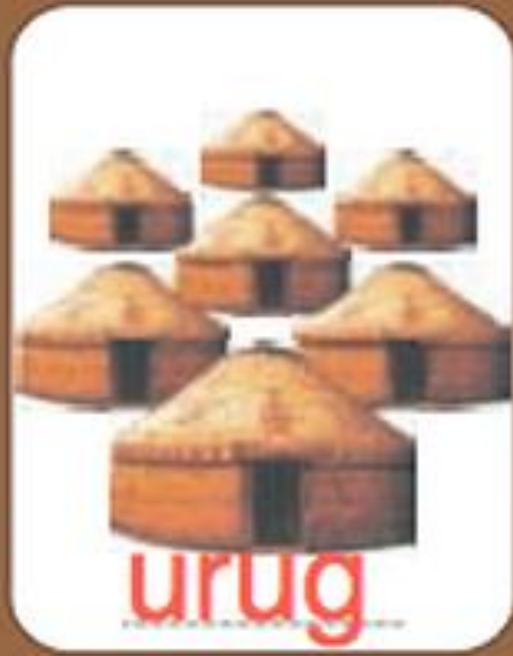
- Boy beyleri, devlet içerisinde Kagan ile halk arasında bir köprü durumunda idiler.
- Abidelerde geçen hitaplardan anlaşılacağı üzere Kagan çoğu yerde milletten önce beylere seslenirdi. Nitekim Bey ile milletin beraber olduğu zamanlarda devlet güçlü olmuştur.
- Müstakil olan veya daha yüksek siyasi birliğe katılmış olan Boylar, yaylaklarda hayvanlarını, göçlerde kendi mülklerini ayırt edebilmek için özel damgalar kullanırlardı.
- Her boyun kendine ait kışlağı (kışın geçirildiği yer) ve yaylağı (yazın geçirildiği yer) vardı.

TOPLUMSAL YAPI

4. BODUN(BOYLAR BİRLİĞİ)

- Başında genellikle arazinin büyüklüğüne ve halkının çokluğuna göre, Yabgu, Han, Şad, İlteber gibi unvanlar taşıyan idareciler bulunurdu. Bodunlar bağımsız veya bir “il”e bağlı olabilirlerdi. Boylarda soy ve dil birliği hâkim olduğu halde, bodunlar daha çok sıkı bir işbirliğinin meydana getirdiği siyasî topluluklardır. Mesela Oğuz Bodun; Barlık Irmağı kıyısında otururken altı, Selenga Nehri çevresinde otururken dokuz boy halinde idi. Daha sonra Seyhun Nehri etrafında ortaya çıkan Oğuzlarda ise boy sayısı yirmi dörde yükselmiştir. Batı Göktürk Devleti’nin temel unsuru olan “On-ok Bodun” da, on akraba boydan oluşmaktaydı.

KADININ ÖNEMİ

- Türk toplumunda kadının saygın bir yeri vardır. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinde kadın ve erkek eşit haklara sahipti. Devlet yönetiminde, hakanların yanında hatun adı verilen eşleri de söz sahibiydi. Kadınlar ata binip ok atar, top oynar, güreş gibi ağır sporlar yapar ve savaşlara katılırlardı. Toplumda tek eşlilik prensibine bağlı kalınır, ev eşlerin ortak malı sayılırdı. Namus ve iffete büyük bir önem verilirdi.(Doğrudan meb'dan alınan bir yazıdır)

İLK TÜRK DEVLETLERİ

İLK TÜRK DEVLETLERİ

1. ASYA HUN İMPARATORLUĞU

- Teoman tarafından kurulan , Mete Han zamanında en parlak dönemine ve en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
- Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletidir.
- İlk teşkilatlı Tür devletidir ve Orta Asya'da Türk boylarını tek bayrak altına ilk kez bu devlet toplamıştır.
- Hun akınlarına karşı Çinliler Çin Seddi'ni yapmışlardır.
- Mete Han orduda onluk sistem oluşturarak tüm dünyaya örnek olmuştur.
- MS 48'de Güney ve Batı Hunları olarak ikiye, Güney Hunları da , Güney ve Kuzey Hunları olarak tekrar ikiye ayrılmıştır.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

2. AVRUPA HUN DEVLETİ

- Doğu ve Orta Avrupa'da Kavimler göçü sonucu Balamir Kağan tarafından kurulmuş ilk türk devletleri içerisinde yer alır.
- En parlak dönemini Atilla zamanında yaşamış ve Bizans'ı vergiye bağlamıştır. Ayrıca Volga ile Tuna Nehri arasındaki topraklara sahip olmuştur.
- Doğu Roma ve Batı Roma İmparatorlukları üzerine seferler düzenlemiştir.
- Atilla'nın ölümünden sonra zayıflamış ve 486 yılında Germanlerin saldırıları ile yıkılmıştır.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

3. I. GÖKTÜRK DEVLETİ

- Bumin Kağan tarafından kurulan Göktürk Devleti'nin başkenti Ötüken'dir ve Ora Asya'da kurulmuştur. Ülke Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılıp Batı'yı Bumin Kağan'ın kardeşi İstemi Yagbu yönetmiştir.
- İlk kez Türk adıyla kurulan devlettir.
- Asya Hun İmparatorluğundan sonra Türkleri ikinci kez tek bayrak altına toplamışlardır.
- Bumin Kağan'ın ölümünden sonra Çin Baskısı sonucu zayıflamış ve doğu -batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğu Göktürkler 630, Batı Göktürkler 659 yılında Çinliler tarafından yıkılmıştır.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

4. II. GÖKTÜRK DEVLETİ

•ilk Türk devletleri içerisinde yer alan I. Göktürk Devleti yıkıldıktan sonra 50 yıl Çin egemenliğinde kalan Göktürkler, sonradan tekrar ayaklanarak II. Göktürk Devletini Kutluk (İlteriş) Kağan tarafından kurmuştur.

Bilge Kağan Döneminde en parlak dönemini yaşamıştır.

Bilge Kağan Kardeşi Kültigin ve Vezir Tonyukuk ile birlikte ülkeyi yönetmiştir.

Yazıyı kullanan ilk Türk devletidir.

Göktürk alfabesi ile kendilerine ait ilk alfabeyi kullanmışlardır.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

5. UYGURLAR

- Kutluk Bilge Kül Kağan tarafından Ötüken bölgesinde kurulmuş olan Uygurlar sonraları Karabalgasun'u başkent yapmışlardır.
- – İlk Türk devletleri arasında yerleşik hayata geçen ilk devlettir.
- – Modern tarımla uğraşmışlardır. Bunun için kanallar açılmıştır.
- – Kağıt ve matbaayı kullanan ve aynı zamanda ilk kez bu matbaayla kitap basan ilk Türk devletidir.
- – Göktanrı inancından kopan ve Mani Dini'ni seçen ilk Türk devletidir. Zaten yerleşik hayata geçmesi de Mani Dini'nin etkisiyle olmuştur. Ayrıca Moğolların Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır.
- Kendilerine ait olan Uygur alfabesini oluşturmuşlardır.

• KAYNAKÇA

- <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/42204/511622>
- <https://ipektarticiilkturkdevletleri.weebly.com/toplumsal-yap305.html>
- <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asyar/issue/63563/941118>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_tarihi
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Alas%C4%B1%C4%9F%C4%B1n>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bozkurt>
- Ziya Gökalp, Türk Töresi, Ötüken Yayınevi
- Ziya Gökalp, Türk Medeniyet Tarihi, Ötüken Yayınevi